

3. Поняття держави / Петришин О.В., Погребняк С.П., Смородинський В.С. та ін. *Теорія держави і права: підручник*. Харків: «Право», 2015. С. 51–54.
4. Історія держави і права України : навч. посіб. / За ред. А.С. Чайковського. Київ, 2000. С. 359–378.
5. Кульчицький В., Настюк М., Тищик Б. З історії української державності. Львів, 1992. 453 с.
6. Шевчук В., Тараненко М. Історія української державності. Київ, 1999, 367 с.
7. Шевчук В. Козацька держава. Київ, 1995. 392 с.
8. Дубровская И.М. Из истории идей украинской государственности. *Українська державність: становлення, досвід, проблеми*. Харків, 2001.
9. Історія держави і права України. Ч. 1 / за ред. А.Й. Рогожина. Харків, 1993.
10. Котляр М., Кульчицький С. Довідник з історії України. Київ, 1996.
11. Історія держави і права України. Ч. 2. За ред. А.Й. Рогожина. Харків, 1996.
12. Тодыка Ю.Н. Основы конституционного строя Украины. Харьков, 1999.
13. Проблемы общей теории права и государства / под ред. В.С. Нерсесянца, Москва, 1999.
14. Войтенко О.В. Государство, государственное образование государственность (теоретико-методологический анализ их соотношения: автореф. дис. ... канд. юр. наук. Москва, 2006. 155 с.

УДК 340.12

ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ ДІЯЛЬНОСТІ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ В УКРАЇНІ

CERTAIN PROBLEMS OF THE ACTIVITIES OF PUBLIC ORGANIZATIONS IN THE PROTECTION OF HUMAN RIGHTS AND FREEDOMS IN UKRAINE

**Мудрак В.В., аспірант кафедри історії, теорії права
і держави та конституційного права
Університет Державної фіскальної служби України**

У статті досліджено теоретичні аспекти й особливості окремих проблем діяльності громадських організацій у сфері захисту прав і свобод людини в Україні, а також сформульовано пропозиції щодо вдосконалення діяльності громадських організацій у сфері захисту прав і свобод людини в Україні.

Ключові слова: законодавство, закон, громадські організації, громадянське суспільство, об'єднання громадян, корупційні ризики, європейський простір, громадська активність.

В статье исследованы теоретические аспекты и особенности отдельных проблем деятельности общественных организаций в сфере защиты прав и свобод человека в Украине, а также сформулированы предложения по совершенствованию деятельности общественных организаций в сфере защиты прав и свобод человека в Украине.

Ключевые слова: законодательство, закон, общественные организации, гражданское общество, объединения граждан, коррупционные риски, европейское пространство, общественная активность.

The article analyzes the theoretical aspects and peculiarities of individual problems of the activity of public organizations in the field of protection of human rights and freedoms in Ukraine, as well as formulates proposals for improving the activities of civic organizations in the field of protection of human rights and freedoms in Ukraine.

Today it is becoming increasingly apparent that the activities of public organizations in the field of the protection of rights and freedoms have a number of problems in their activities, since they no longer meet the requirements of modern society. Therefore, according to many scholars, it is necessary to look for a new complex of theoretical and legal approaches, which form the basis for the activities of public organizations in the field of protection of human rights and freedoms in Ukraine. That is why there are now a variety of approaches to reforming and improving the activities of civic organizations in the field of the protection of human rights and freedoms, both on a global scale and in domestic conditions, including.

In addition, I would like to note that the scientific interest in this issue has grown and there is a need for a more in-depth study of it. In our opinion, there are still a lot of controversial, underdeveloped issues and aspects, which is explained by the complexity and versatility of public organization activities in the field of human rights and freedoms in Ukraine. Therefore, the theoretical substantiation of certain problems of the activities of public organizations in the field of the protection of human rights and freedoms in Ukraine may be a useful contribution to the theory of modern legal science in terms of improving and specifying the existing theoretical positions.

Thus, the relevance and importance of studying this issue is quite significant, since further entry into the European legal space is impossible without reconsidering the relevant constitutional provisions and the formation of fundamentally new principles for their realization for the further development of a democratic legal state and harmoniously developed civil society in Ukraine.

Key words: legislation, law, public organizations, civil society, citizens associations, corruption risks, European space, social activity.

Натепер стає все більш очевидним, що діяльність громадських організацій у сфері захисту прав і свобод має низку проблем у своїй діяльності, оскільки вже не відповідає вимогам, що висувуються сучасним суспільством. Тому, на думку багатьох учених, потрібно шукати новий комплекс теоретико-правових підходів, що створюють основу для діяльності громадських організацій у сфері захисту прав і свобод людини в Україні. Саме тому зараз виникають найрізноманітніші підходи до питання рефор-

мування й удосконалення діяльності громадських організацій у сфері захисту прав і свобод людини як у світовому масштабі, так і у вітчизняних умовах у тому числі.

Крім того, хочеться зазначити, що науковий інтерес до цього питання зріс і відчувається потреба в більш глибокому його вивченні. На наш погляд, ще й досі залишається чимало дискусійних, недостатньо розроблених питань та аспектів, що пояснюється складністю й багатогранністю діяльності громадських організацій у сфері захисту прав і

свобод людини в Україні. Тому теоретичне обґрунтування окремих проблем діяльності громадських організацій у сфері захисту прав і свобод людини в Україні може бути посильним внеском у теорію сучасної правової науки в плані вдосконалення та конкретизації наявних теоретичних положень.

Отже, актуальність і важливість вивчення цього питання доволі значна, оскільки подальше входження до європейського правового простору неможливе без переосмислення відповідних конституційних положень і формування принципово нових засад їх реалізації для подальшої розбудови демократичної правової держави й гармонійно розвинутого громадянського суспільства в Україні.

Мета статті полягає в дослідженні теоретичних аспектів та особливостей окремих проблем діяльності громадських організацій у сфері захисту прав і свобод людини в Україні, а також формулюванні пропозицій щодо вдосконалення діяльності громадських організацій у сфері захисту прав і свобод людини в Україні.

Проблеми діяльності громадських організацій у сфері захисту прав і свобод людини в Україні постійно привертати до себе увагу науковців, які досліджували різні аспекти діяльності громадських організацій у сфері захисту прав і свобод людини в Україні. Досить ґрунтовно ці питання висвітлено в працях таких науковців, як Г.В. Атаманчук, В.А. Скуратівський, С.О. Телешун, Ю.С. Шемшученко, О.Ф. Фрицький, М.В. Цвік, С.В. Дерев'яно, Д.С. Колодязний, М.В. Оніщук, О.В. Скрипнюк, В.Ф. Погоріло, Х.В. Приходько та багато інших українських дослідників.

Захист прав і свобод людини є одним із основних напрямів діяльності держави, тому що реалізація права на об'єднання в громадські організації є необхідною передумовою для вдосконалення, створення та розширення наявних громадських організацій, підвищення їх ефективності й значення в суспільному житті.

Проте аналіз діяльності громадських організацій у сфері захисту прав і свобод людини в Україні засвідчує, що такій відповідності перешкоджає низка проблем, основні з яких висвітлено нижче.

1. Однією з багатьох та основною проблемою діяльності громадських організацій у сфері захисту прав і свобод людини в Україні є відкритість і прозорість їх функціонування. Відкритість і прозорість у діяльності громадських організацій у сфері захисту прав і свобод людини є основним елементом здійснення ефективного управління й обов'язковим елементом в умовах розвитку громадянського суспільства та правової держави в Україні.

Відповідно до статті 3 Закону України «Про громадські об'єднання», громадські об'єднання утворюються й діють на принципах добровільності; самоврядності; вільного вибору території діяльності; рівності перед законом; відсутності майнового інтересу їх членів (учасників); прозорості, відкритості й публічності. Тому необхідною умовою діяльності громадських організацій у сфері захисту прав і свобод людини в Україні є дотримання ними в діяльності принципів легальності й публічності, що передбачає серед іншого дотримання також принципів відкритості та прозорості. Але натеper громадські організації у сфері захисту прав і свобод людини в Україні не дотримуються законодавчих вимог щодо звітності. Для значної частини громадських організацій характерне неподання офіційної звітності про свою діяльність, невчасне її подання, оформлення неналежним чином звітності або ж включення до неї неповних чи недостовірних даних [1].

Отже, потрібно зазначити, що сьогодні потребують удосконалення нормативно-правові, організаційні, політичні, інституційні, інформаційні та освітні механізми забезпечення прозорості й відкритості в діяльності громадських організацій у сфері захисту прав і свобод людини в Україні, які можуть мати різну структуру, інструменти, методи. Крім того, головною передумовою для ефективної

діяльності вищезазначеного механізму є чітке їх налаштування й відпрацювання на всіх рівнях органів державної влади та громадянського суспільства в Україні.

2. Наступною проблемою, що заважає ефективній діяльності громадських організацій у сфері захисту прав і свобод людини, є фінансове забезпечення. Так, за результатами дослідження, низьку фінансову життєздатність громадських організацій у сфері захисту прав і свобод людини детерміновано їх значною залежністю від зовнішнього фінансування. В Україні найбільшим джерелом фінансування громадських організацій у сфері захисту прав і свобод людини в Україні є благодійні внески іноземних донорів. Частка фінансової підтримки з державного чи місцевого бюджетів (у вигляді грантів, відшкодувань за надані послуги) у бюджеті пересічної громадської організації України дорівнює 4–5%, тоді як, наприклад, у Польщі становить 40–50%. Фактично в Україні соціально-економічний аспект діяльності громадських об'єднань залишається недооціненим і соціально не затребуваним. Тільки половина громадських організацій у сфері захисту прав і свобод людини діє відповідно до функціональних обов'язків і потреб своїх членів, урахував їхні інтереси під час здійснення своєї діяльності. Новостворені організації, отримавши грант (фінансування), забувають, з якою метою створені, і займаються іншими проектами. Так грантів позбавляються інші організації, які гідні отримати їх для свого розвитку [9].

3. Важливим елементом є взаємодія між громадськими організаціями у сфері захисту прав і свобод людини й органами державної влади в Україні. Сьогодні при більшості міністерств та інших центральних органів виконавчої влади існують громадські ради. Це консультативно-дорадчий орган, який можна розглядати як елементи соціальної інфраструктури українського суспільства, головними завданнями яких є захист і реалізація прав і свобод, виявлення, задоволення й узгодження соціальних потреб та інтересів населення. Натепер діяльність громадських рад усе ще не є цілком сформованою або вони не функціонують з інших причин, мають номінальний характер, їхній вплив на вироблення і прийняття рішень органами влади, формування й реалізацію державної політики у сфері захисту прав і свобод людини в Україні є мінімальним або й узагалі відсутній. Тому важливо сприяти розширенню та підвищенню якості роботи таких громадських рад [2].

Взаємодія громадянського суспільства й органів державної влади в Україні має, як правило, пасивний характер, що перешкоджає функціонуванню та діяльності громадських організацій у сфері захисту прав і свобод людини в Україні. Отже, необхідним елементом є створення органу державної влади щодо сприяння та розвитку громадянського суспільства з незалежною формою управління, що дасть змогу на конкурсних засадах і за участю й моніторингу представників різних громадських організацій у сфері захисту прав і свобод людини в Україні здійснювати підтримку ініціатив, що спрямовані на розвиток громадянського суспільства в Україні.

Нерідко діяльність громадських організацій у сфері захисту прав і свобод людини блокується органами місцевого самоврядування. Відсутні механізми участі громадських організацій у сфері захисту прав і свобод людини у формуванні й діяльності цих органів влади. Має бути прийнята ефективна нормативно-правова база, що дасть змогу громадським організаціям у сфері захисту прав і свобод людини в Україні брати участь у висуванні кандидатів на посади депутатів місцевих рад і, у свою чергу, здійснювати контроль за їхньою діяльністю [3, с. 53].

4. Низький рівень громадської активності й корупційні ризики. Низька громадська активність громадян має негативні наслідки для кожної держави, без неї неможливо реалізувати самоврядування як у громадах, так і на всіх

рівнях державного управління, що відкриває широкі можливості для зловживань посадовців, сприяє поширенню таких негативних явищ, як бюрократизм, корупція, що унеможливує повноцінну діяльність громадської організації у сфері захисту прав і свобод людини в Україні.

Високий загальний рівень корумпованості різних сфер суспільного життя, державних і суспільних інститутів в Україні справляє вельми негативний вплив на діяльність громадських об'єднань. Досить поширеним є використання політичними партіями, бізнес-групами, окремими представниками влади та політиками наявних громадських організацій або ж створення ними «власних» громадських організацій у сфері захисту прав і свобод людини в Україні з метою реалізації вузькогрупових чи особистих цілей, відмивання коштів, отриманих незаконним шляхом, застосування «чорного піару» тощо [6, с. 234].

Отже, корупція чинить украй негативно вплив на морально-політичний клімат у суспільстві, сприяє виникненню негативного ставлення до проведених політичних, економічних і соціальних перетворень. Народ, що розчарувався у владі, втрачає повагу до закону.

5. Низька поінформованість громадян про діяльність громадських об'єднань і недостатній рівень довіри до них. При цьому, за результатами різних соціологічних досліджень, громадські організації користуються відносно вищим рівнем довіри, порівняно з органами державної влади та місцевого самоврядування, політичними партіями й профспілками. Важливо зазначити, що довіра та позитивне ставлення до громадських об'єднань безпосередньо залежать від рівня поінформованості громадян про їхню діяльність [5, с. 15].

Отже, на основі викладеного доходимо висновків, що ефективність діяльності громадських організацій у сфері захисту прав і свобод в Україні залежить від розв'язання значної кількості непростих проблем, однією з яких є необхідність удосконалення відносин між державною владою і громадянами. За таких умов зростає роль держави в підтримці розвитку громадських організацій у сфері захисту прав і свобод людини в Україні, оскільки вони потребують сильної державної влади, яка б створювала правові, політичні, організаційні умови для їх існування, виступаючи гарантом їхньої діяльності.

Отже, діяльність громадських організацій у сфері захисту прав і свобод людини в Україні відіграє важливу роль у формуванні правової держави та громадянського суспільства в Україні. Від суспільно-політичної активності громадських організацій залежить розвиток громадянського суспільства. Позитивна динаміка збільшення

кількості громадських організацій, розширення сфер і видів їхньої діяльності, спроможності до організаційного розвитку є, звичайно, важливими показниками в розвитку громадянського суспільства в Україні. Але про достатній рівень якості цих організацій говорити важко. Активність громадських організацій у нашій державі гальмується цілою низкою чинників. Громадяни поки що не сприймають громадські організації як дієвий інструмент захисту своїх прав, низько оцінюють їхню ефективність (про що можна судити за рівнем довіри громадян до них та участю в їхній діяльності) й недостатньо уявляють можливості їх реального застосування. На це значний вплив має недостатність інформації про наявні громадські організації, пасивність самих громадських організацій щодо інформування громадян і їх залучення до своєї діяльності. Отже, необхідним є питання забезпечення інформованості населення про діяльність організацій засобами масової інформації в зрозумілій і переконливій формі.

Однією з важливих проблем організацій є їх фінансування. Важливим у цьому аспекті є врегулювання процедури надання державних грантів та особливості державних закупівель послуг громадських організацій, створення державного фонду розвитку громадянського суспільства, що на конкурсних засадах має здійснювати державну підтримку довготривалих програм і проектів організацій. Для більш ефективної діяльності громадських організацій у сфері захисту прав і свобод людини в Україні також важливим є налагодження ефективного діалогу громадських організацій і влади. Необхідно сприяти розширенню та підвищенню якості роботи консультативно-дорадчих органів (громадських рад) при урядових органах, активізувати проведення громадсько-урядових консультацій на постійній основі.

Отже, питання діяльності громадських організацій у сфері захисту прав і свобод людини в Україні повинні бути чітко врегульовані на законодавчому рівні. На нашу думку, варто переглянути нормативно-правову основу створення, реєстрації та діяльності громадських організацій у сфері захисту прав і свобод людини в Україні. Нормативно-правові акти, що регулюють діяльність громадських організацій, повинні бути переглянуті й доповнені.

Отже, громадські організації у сфері захисту прав і свобод людини в Україні повинні своєю професійністю й конкретними діями завоювати соціальну підтримку мас і позитивний авторитет. Крім того, треба наголосити, що взаємини між громадськими організаціями у сфері захисту прав і свобод людини мають ґрунтуватися не на конкуренції, а на партнерстві, співпраці та взаємодопомозі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про об'єднання громадян: Закон України від 22.03.2012 № 4572-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 1. Ст. 1.
2. Держалюк О. Динаміка та розширення спектру діяльності громадських організацій як складові демократизації українського суспільства. URL: <http://www.niss.gov.ua/Monitor/May08/03.htm>.
3. Михайловська О. Держава і розвиток інститутів громадянського суспільства. *Політичний менеджмент*. 2005. № 3 (12). С. 108–114.
4. Опалько Ю. Розвиток громадянського суспільства в Україні: відповідність стандартам Ради Європи. URL: <http://www.niss.gov.ua/Monitor/May2009/14.htm>.
5. Рева С. Участь громадськості у процесі формування та реалізації державної політики. *Політичний менеджмент*. 2006. № 3 (18). С. 67–7.
6. Степаненко І. Концептуальна невизначеність громадянського суспільства в Україні: можливості подолання. *Розвиток демократії в Україні*: матеріали Міжнародної наукової конференції (Київ, 29 вересня – 1 жовтня 2000 р.). Київ: Центр освітніх ініціатив, 2001. С. 581–597.
7. Україна: стратегічні пріоритети. Аналітичні оцінки – 2005 / за ред. О. Власюка. Київ: Знання, 2005. С. 608.
8. Бех В.П. Громадські організації у дискурсі демократизації суспільства: монографія / за наук. ред. В.П. Бека. Київ: Вид. НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2011. С. 680.
9. Грабовська О. Організації з особливим статусом у Польщі. *Юрист НУО*. URL: <http://www.lawngo.net/index>.